

Specifika hledání tradičních odrůd v jižních Čechách

1. Historie území ve vztahu k osídlení zemědělské krajiny

Od středověku bylo na území jižních Čech velké množství svobodných osob, nezávislých na šlechtě zde vládnoucí, tzv. svobodníci (osoby s osobní i majetkovou svobodou podléhající přímo českému králi) a zároveň se zde nacházela velká dominia starých šlechtických rodů.

Pro svobodnický stav bylo typické přísné dodržování tradic, které si předávali po mnoho generací, ale i tvořivost a podnikavost. Dokázali v těžkých dobách nalézat řešení, která jim pomáhala přežít. Z doby hladomoru na začátku 70. let 18. století se traduje, že svobodníci byli první, kdo začal na Táborsku pěstovat brambory, v dobách napoleonských válek začali ve velkém obchodovat s husami.

Byli jako skupina svobodného obyvatelstva šlechtou vlastníci okolní půdy utiskováni a potlačováni, ale nikdy za ta staletí neztratili svůj ráz a identitu a dokázali si své postavení uhájit i když jim nebylo přáno.

Díky tomu se na jejich rodových pozemcích zachovalo mnoho stromů starých odrůd hlavně na venkovských zahradách.

2. Pátrání v rodových zahradách

V zahradách jsou zde často udržovány odrůdy po mnoho generací, dají se zde nalézt skutečné klenoty, hlavně kategorii stolních odrůd.

Někteří majitelé mají odrůdy ve svých zahradách přesně určené z doby jejich výsadby a o stromy se dobře starají.

Další skupina majitelů ví, jaké odrůdy se v sadu nacházejí, ale mnohdy nedokáží určit, které stromy to konkrétně jsou, mají je pomíchané.

Další skupina historických majitelů neví, co se v jejich sadě nachází, ale přesto po několik generací staré stromy udržují. Mnohdy mají odrůdy pojmenovány vlastními názvy, vycházející z jejich blízkých vztahů ke stromům na zahradě, historii jejich získání jako např. Ukradené jablko (Šálové), Zelené (Boikovo obrovské), Eman (Gascoigneho šarlatové)

Na mnoha hospodářstvích, kde jsou původní majitelé vlastní a pořád vedou kroniky svých rodů.

České růžové jablko

V minulých dvou letech byly nalezeny v rodových zahradách:

Letní jablka: České růžové, Hedvábné červené letní, Opat Bruno.

Podzimní jablka: Dr. Karel Kramář, Malinové Vrchlického, Cellini.

Zimní jablka: Daňkovo, Oberdieckovo, Cornwallské hřebíčkové.

Hrušně: Světelka, Šídlenka.

Slivoně: Mirabelka Flotowa.

Višně: Dobřinovská sladkovišeň.

2. Velkostatky, šlechtické a farské zahrady

Tyto zahrady patří často k nejstarším místním výsadbám, zahrnují obvykle odrůdy moderní v době výsadby sadů. Dochované záznamy bývají často neúplné, většina výsadeb je již jen ve fragmentech původního rozsahu díky zásahům z doby, kdy se měnili majitelé (prodeje v době před rokem 1948, kdy byla majitelem soukromá osoba, po znárodnění v roce 1948). Obsahují většinou bohatý sortiment odrůd, zahrnující jak hospodářské tak i stolní odrůdy obvykle nevysazované do volné krajiny

Informace se dají získat od pamětníků v případě doby po roce 1948, u šlechtických zahrad zejména z písemných záznamů.

Syreček úřetický

Odrůdy, které byly nalezeny na zahradách velkostatků a v šlechtických a farských zahradách v jihočeském kraji:

Zimní jablka: Košíkové, Woltmannův řehtáč, Syreček úřetický.

Hrušně: Kozačka šuttgardská

Třešně: Pivovka, Srdcovka přeúrodná, Ladeho pozdní.

3. Obecní sady a aleje

Stav obecních alejí a sadů je velmi různorodý, některé jsou udržované a obnovované průběžně, jiné až v posledních letech

Nejcennější jsou výsadby založené před rokem 1948

Odrůdový sortiment hlavně jabloní je redukován často jen na hospodářské odrůdy v době výsadby obvyklé.

Počet cenných stromů se rychle snižuje kácením starých stromořadí bez ohledu na jejich důležitost v krajině a historický význam.

Kandil Kitajka

Odrůdy nalezené v obecních sadech a alejích:

Zimní jablka: Kandil kitajka.

Hrušně: Jakubka česká, Ananas du Perche.

Slivoně: Zelená renklóda, Černošická švestka.

Višně: Královna Hortensie, Vackova višeň

Stručný obsah

Pátrání po historických odrůdách v Jihočeském kraji má svá specifika. Na území žili po mnoho generací svobodníci, potomci převážně německých osadníků, kteří kraj osidlovali pravděpodobně za vlády Přemysla II. Otakara. V jejich zahradách, stejně jako v zahradách u šlechtických sídel, velkostatků, v obecních sadech a alejích se při průzkumu nalézají odrůdy z první poloviny 20. století a starší, původní v Čechách, ale i odrůdy historicky doložené a pěstované v celé Evropě. Součástí příspěvku je i jejich výčet.

Autor o sobě

Od ukončení studia jsem pracoval jako šlechtitel polních plodin, tradiční ovocná ství a zahradnictví bylo tehdy jen koníčkem ve volném čase. Od roku 2014 pracuji na vzniku vlastní ovocné školky, produkující tradiční odrůdy. Současně poskytuji služby v oblasti péče o ovocných stromů a keřů, v rámci nich se zabývám zachránou a obnovou starých ovocných odrůd a řešení problematiky zahradních škůdců.

